

קידום מדעי הרוח במוסדות להשכלה גבוהה

באופן מערכתי

בדברים אלו נענה ארגון "בשער – קהילה אקדמית למען החברה בישראל" (ע"ר) לפנייתה של "ועדת ההיגוי לקידום מדעי הרוח", שהוקמה על ידי המועצה להשכלה גבוהה, לקבל הצעות לקידום מדעי הרוח באקדמיה.

ארגון "בשער" מקדם בברכה את היוזמה של המועצה להשכלה גבוהה ואת הקמתה מחדש של "ועדת ההיגוי לקידום מדעי הרוח" ורואה בעצם קיום הוועדה אמצעי ראוי והכרחי לקידום הנושא. אנו מחזקים את ידיה של הוועדה החדשה ומדגישים את התקווה שתהיה התייחסות ראויה ויצירתית למסקנותיה, שתביא ליישומן בשטח.

תרומתם של פירות המחקר והידע של מדעי הרוח לחברה בישראל אמורים להיות בולטים ובעלי משמעות בכל התחומים המעצבים את החיים במדינה ואת חי התרבות שלה, החל בחינוך ובהשכלה, עבור לעיצוב דפוסי חיים המגשימים אידיאות הומניות ולגיבוש יעדים המבוססים על ידע מבוקר. כל אלה מבטיחים קיום שיח ציבורי המבוסס על ערכים ונורמות אנושיות ראויים. ראוי לציין בהקשר זה ש"מדעי הרוח" במדינת ישראל הם המקבילה ללימודי ה-Humanities במוסדות המחקר באירופה ובארצות הברית, כלומר, לימודים המעמידים במרכזם את מחקרה של ההווה האנושית על כל גווניה בתחומים של הרוח, התרבות והמחשבה.

מתוך הדגשת מחויבותו לחברה, תומך ארגון "בשער" בצורך להציב את מדעי הרוח במקומם הראוי בין מקצועות הליבה האקדמיים ולעודד את המחקר ביסודות התרבות האנושית: הפילוסופיה, ההיסטוריה, התרבות והדת, הלשון, הספרות, האמנות ועוד. במיוחד יש לציין שבמציאות הישראלית כוללים מדעי הרוח את מדעי היהדות. אלה עוסקים במחקר ובהוראה של בסיסי התרבות של עם ישראל לדורותיו.

אשר על כן, מצרף ארגון "בשער" את קולו לכל הגורמים שתמכו בעבר ומחזיקים בתמיכתם גם בהווה בקידום של מדעי הרוח במוסדות המחקר וההוראה האקדמיים במדינת ישראל – כולל לצורך זה את האוניברסיטאות והמכללות, לרבות המכללות האקדמיות לחינוך. כל אלה, ובעיקר המכללות האקדמיות לחינוך, הן צינורות שעוברת דרכם ההכרה בחיוניותו של הידע, בערכים וביסודות התרבות הנסמכים עליו לבתי הספר ולתלמידים המכניסים את עצמם לתפקידם בחיים ובחברה.

מימוש הפוטנציאל של תחום מדעי הרוח וקידומו דורשים הבטחת מענה לצרכים הייחודיים לו כדוגמת:

1. **הקצאת תקציב** – מתוך הכרת המציאות במדינת ישראל מודע ארגון "בשער" לעובדה, שמעבר להכרזות ולהצהרות עקרוניות על חשיבותו של עניין, יש מקום להחלטה חד-משמעית, בלתי-מסויגת ומחייבת על הנכונות להעניק למדעי הרוח את תקציבי המחקר והוראה ההולמים את ייעודם האקדמי והחברתי. תקציבים ייעודיים אלו יסייעו לחוקרים באקדמיה להרחיב את תחומי המחקר, ובמיוחד יאפשרו להעמיד קרנות מחקר ומלגות לרשותם של סטודנטים המבקשים להכשיר את עצמם למחקר ולהוראה אקדמית.

נושאי המפתח: הקצאת תקציב | הרחבת תחומי המחקר

2. **קיום כנסים** – יש לתת את הדעת על תפקידם של כנסים מדעיים המחברים בין חוקרים שונים. אחד מפירותיהם של כנסים אלה הוא הפגשת חוקרים ממוסדות אקדמיים שונים ויצירת קשרים מחקרניים ביניהם. אלה תורמים להעלאת רמת המחקר ולשיתוף פעולה בין-מוסדי. כמו כן יש לציין שפתיחתם של כנסים אלה לציבור הרחב מנגישה את המחקר לחברה ותורמת תרומה חשובה להתעניינות בתחומים שונים של השכלה ודעת אצל המעוניינים בכך. הקמתה של קרן ייעודית לתמיכה בכנסים כאלה היא חיונית לא רק למחקר אלא גם לחיי התרבות של החברה.

נושאי המפתח: כנסים | העלאת רמת המחקר | יצירת קשרי מחקר | שיתוף פעולה בין-מוסדי | הנגשה לציבור הרחב | העשרת חיי התרבות של כלל החברה

3. **ניוד מרצים, סטודנטים ותכנים** – ברמה ארגונית מתקדמת יש לתת את הדעת על תמיכה בניוד מרצים וסטודנטים, ולמעשה ניוד של חומר ותכנים אקדמיים, בין מוסדות המחקר. בהקשר זה יש לחשוב על האפשרות לפתוח באופן בין-מוסדי הרצאות מקוונות, כולל סמינרים והרצאות אורח. יש לעודד את מוסדות המחקר להכיר בלימודים הבין-מוסדיים כראויים לניקוד אקדמי קביל לכל סטודנט המשתתף בהם וממלא אחר תנאי הקורס הנלמד. גורם מאתגר נוסף יכולים להיות קורסים המפגישים בין חוגים שונים בפקולטה למדעי הרוח ואולי גם קורסים הניתנים בשיתוף על ידי מרצים מפקולטות שונות. הקצאת משאבים מיוחדים, כולל מענקים למרצים המשתתפים

ביוזמות כאלה, יתרמו באופן מהותי להגשמת התוכניות שתתגבשנה במסגרת זו.

בהקשר לכך יש לעודד את מוסדות המחקר וההוראה האקדמיים לפתח יוזמות של חדשנות ארגונית ומחקרית. במיטבן, יוזמות אלה ישאפו לתרום להנגשת מדעי הרוח לכלל הסטודנטים בקמפוסים. ה"צרכנות" של מדעי הרוח בקרב קהל הסטודנטים, כמו גם בקורסים הפתוחים לקהל הרחב, היא ללא ספק גורם המאתגר את התפתחותן של יוזמות אלה וקישורן לעידוד המצוינות במדעים אלו.

נושאי המפתח: חדשנות ארגונית | חדשנות מחקרית | ניווד בין מוסדות המחקר | הכרה בקורסים | מפגשים אינטרה ואינטר-דיסציפלינריים

ארגון "בשער" מודע למאמצים שנעשו בעבר לקידום מדעי הרוח, כולל דיונים בות"ת, במל"ג ובאקדמיה הלאומית הישראלית למדעים בנושא של "עתיד לימודי מדעי הרוח במערך ההשכלה הגבוהה בישראל". "בשער" מביע תקווה שמאמצי הוועדה החדשה ימצאו דרך ליישום מוצלח ובר-קיימא. בהקשר זה מפנה "בשער" תשומת לב גם לצורך לבדוק את מצבם של מדעי הרוח וספרי הלימוד הקשורים בכך בחטיבות העליונות של בתי הספר התיכוניים.

במהלך השנים קיים "בשער" מספר דיונים הקשורים לנושא עתיד לימודי מדעי הרוח במערך ההשכלה הגבוהה, והוא רואה את עצמו מחויב להירתם להלכה ולמעשה לכל דיון בנושא זה. נשמח לסייע בקידום היוזמה והיישום, ככל שנתבקש.

טבת תשפ"א | ינואר 2021